ARTICLE

DOI 10.36074/grail-of-science.17.02.2023.023

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ РОЛІ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

Зелінська Ольга Миколаївна
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Луцький національний технічний університет, Україна

Анотація. *Проаналізовано теоретико-методологічні підходи до розуміння ролі держави у сучасних економічних системах в умовах посилення глобалізації світогосподарських процесів. Виявлено, що в умовах посилення глобалізаційних процесів змінюється роль держави у сучасних економічних системах. Про це свідчать не тільки статистичні дані, але й наукові концепції вчених різних держав. Зроблено спробу з'ясувати які причини зумовлюють трансформацію ролі держав світу до поглиблення глобалізаційних відносин.*
Ключові слова: *сучасні економічні системи, держава, зміна ролі держави, глобалізація, національний інтерес.*

Сучасна цивілізація характеризується універсальною трансформацією, яка бере початок у світовій економіці наприкінці XX ст.. Її результатом є суттєві зміни у всіх сферах людської життєдіяльності. Головними економічними цілями трансформації є зростання економічної ефективності, а також досягнення економічного зростання. В даному контексті перед державами світу постало питання досягнення сталого економічного зростання та підвищення рівня життя населення. Сьогодні економічна глобалізація охопила всі країни [1] і являє собою інтеграцію національних господарств до загальносвітової системи за допомогою зовнішньої торгівлі, ПІІ, міграції робочої сили та міжнародного обміну технологіями.

Економічна глобалізація сприяє розвитку широкого спектру економічних, політичних та духовних взаємовідносин, що призводять як до взаємовигідного функціонування так і до глобальної трансформації сучасних економічних процесів, зокрема до з'ясування нової ролі держави та інших суб'єктів міжнародного життя у глобалізованому світі.

Рушійним мотивом відносин між країнами, що становлять у міжнародному співробітництві конкретні цілі, є інтереси національно відособлених суб'єктів цих відносин. За всього різноманіття форм вияву інтересів (психологічних, культурних, політичних) вирішальну роль у ході реалізації міжнародних економічних відносин у загальній системі інтересів відіграють національні економічні інтереси.

2022 Авторські права захищені | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

Економічний інтерес – це об'єктивна категорія, що виявляє відносини економічних суб'єктів із задоволення економічних потреб, що реалізують у процесі використання обмежених економічних ресурсів.

Зміст потреб залежить від усієї сукупності суспільних умов, технічного рівня розвитку суспільства, національних, історичних особливостей, від взаємозв'язку країни з іншими країнами. За таких умов економічно ефективною є держава, яка відстоює свої національні інтереси і гарантує національну економічну безпеку в умовах міжнародної конкуренції. Кількісно це виявляється в оптимальному співвідношенні між відкритістю національної економіки і підтримкою своїх виробників на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Носієм загальнонаціональних інтересів є держава, безпосередній інтерес якої складається, насамперед, із отримання прибутку, оскільки останній слугує джерелом розширеного відтворення і сприяє цілям сучасного економічного розвитку, а також із вирішення цілого комплексу соціальних, політичних, екологічних проблем, що не може обмежуватися національними рамками. Отже, у сучасних умовах проблема економічних інтересів далеко переростає державні межі та набуває важливого політичного й економічного значення в МЕВ [2].

Протягом століть існування держави завжди поставало питання про співвідношення ступеня і міри державного регулювання економіки, та ступеня свободи для дії ринкового механізму. Дане питання і досі залишається актуальним, так як людство не винайшло іншого універсального дієвого механізму координації економічних питань, який би працював у будь-яких умовах, аніж ринковий.

Кожна держава, виходячи з цілей власної економічної політики, приймає рішення щодо державного втручання в економічний механізм. При цьому, як правило, існує загальний напрям прийняття таких рішень, який формується під впливом сукупності чинників. До них слід віднести:

1) здатність держави через регулювання економічної діяльності суб'єктів ринку виконувати роль регулятора суспільного життя;

2) усвідомлення важливості теоретичного обґрунтування та практичної реалізації присутності держави в економіці, адекватної складності самої економіки;

3) залежність ефективності державного регулювання від умов, коли держава не керує, а саме регулює економічні процеси в межах функціональних дій самої держави та сфер, які залишилися поза межами ринкової економіки чи її ефективності;

4) адаптивність системи державного регулювання економікою через постійний пошук та поетапне втілення раціональних моделей і способів державного втручання.

Складність взаємодії цілого та його елементів полягає в тому, що якість та виваженість практичної реалізації кожного з цих елементів можуть спричинити значний вплив на характер і зміст цілого. Саме тому проблема трансформації економічної ролі держави потребує подальшого вдосконалення схем, що узагальнюють практику взаємодії держави й економіки, критичного осмислення

All rights reserved | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

на основі сучасних тенденцій традиційних уявлень, у процесі яких докорінно змінювалася роль держави [3].

Сьогодні, світова економіка знаходиться у вирії глобальних трансформацій, коли швидкість і глибина перетворень є непередбачуваною, зміни відбуваються одночасно у всіх сферах суспільного життя, тому не дивно, що держава не встигає вчасно відреагувати на виклики часу.

Перелік компетенцій держави потребує перегляду, про що можна судити, перш за все, із тих проблемних сфер, в яких вона втрачає важелі регулювання, а саме: глобалізація фінансових і товарних ринків, інформаційне забезпечення і контроль, соціальні гарантії населенню, система охорони здоров'я тощо. Міжнародна світогосподарська система, яка формується в умовах глобальної інтеграції, не залишає для держави вільного простору для здійснення політичних та економічних заходів консолідації національних господарств. Низка угод про лібералізацію торгівлі, фінансових ринків, регулювання міжнародних економічних відносин встановила достатньо жорсткі межі економічної політики.

Національні господарства стають невід'ємною складовою єдиної світогосподарської системи, яка все частіше створює державі виклики, на які вона змушена відповідати заходами внутрішньої політики. Здавалося, сучасні умови повинні були розширювати повноваження держави у сфері міжнародного регулювання, а також створенні дієвих важелів внутрішнього управління. Але не всі держави відповідають на виклики глобалізації однаково.

Таким чином, глобалізація має тенденцію нести негативні наслідки для найбідніших країн світу, а переваги розподіляються на користь міжнародних транснаціональних фінансових та підприємницьких структур. Визначальним фактором розподілу вигод від глобалізації є міць та мобільність глобального капіталу, якому важко протиставити захисні інструменти навіть найбільш розвиненій державі, не кажучи вже про країни, що розвиваються.

Розвиток людства, науково-технічний прогрес призвів до значного підвищення споживанням людством природних ресурсів, що призводить до їх стрімкого скорочення та виникнення дефіциту сировини. Ця проблема вносить значні корективи в світову політику, яка спрямована на досягнення економічної домінації країни та забезпечення її сировинними ресурсами, що є причиною різних конфліктів.

Переплетення процесів транснаціоналізації, регіоналізації та глобалізації в XXI ст. призводить до значних змін у відносинах між акторами міжнародних відносин, сучасна світова система стає складнішою. Поглиблення взаємозалежності між акторами міжнародних відносин та ускладнення політичної системи утворюють попит на пошук нових методів керованості суспільством та економікою.

Поява нових глобальних акторів – транснаціональних структур і неурядових організацій здатні підсилити свою економічну потужність та протиставити її державі у боротьбі за унікальні природні, людські, інтелектуальні, інформаційні та інші рідкісні види ресурсів. Дані гравці є достатньо впливовими, тому державі важко протистояти подібним зовнішнім конкурентам. Також, важливе значення для досягнення глобальних

2022 Авторські права захищені | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License

конкурентних переваг мають технологічні інновації та прогрес у телекомунікаціях, які знаходяться поза межами регулювання держави. Не слід забувати і про впливових держав–лідерів глобального економічного розвитку – США, Японія, країни Західної Європи. На думку більшості західних і вітчизняних науковців, саме вони є ініціаторами посилення глобальних процесів. Таким чином, говорячи про поступове відмирання ролі держави, особливо в країнах Заходу, є передчасним. Скоріше за все, сучасна місія держави, як основного глобального актора, полягає у зміщенні акцентів її економічної діяльності в бік передачі окремих повноважень на регіональний, локальний або транснаціональний рівні.

Список використаних джерел:

[1] Стукан І.Ю. Фінансова глобалізація: сутність, етапи та наслідки. *Європейські перспективи*. 2015. № 1. С. 18–24.

[2] Медведкін Т.С., Кінчевська Ю.Ю. Процес транснаціоналізації та глобальних трансформацій в аспекті провідних економічних теорій. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».* 2014. № 11. С. 3–9.

[3] Кульчицький Я.В. Сучасні економічні системи в умовах екологізації та глобалізації (теоретико-методологічні засади порівняння) : монографія / Я.В. Кульчицький. Львів : Вид-во «Ліга-Прес», 2011. 687 с

[4] Герасименко Г.В. Соціально-інвестиційна держава: обґрунтування нової парадигми розвитку. Економічна теорія. 2012. № 3. С. 51–60

All rights reserved | Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License